

Araştırma Makalesi

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Türk müziğinin eğitimi adına öğretmen yetiştirme kurumu: Mûsikî Muallim Mektebi

Recep Dereli¹

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 12 Nisan 2022
Kabul: 15 Mayıs 2021
Online Yayın: 30 Haziran 2022

Anahtar Kelimeler

Mûsikî Muallim Mektebi
Müzik öğretmeni
Öğretmen yetiştirme

2822-3195 / © 2022 TM
Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Öz

Çalışmanın amacı, 1924 senesinde açılmış olan ve müzik öğretmenlerini yetiştiren, bir öğretmen okulu olarak bilinen “Mûsikî Muallim Mektebi”nin tarihsel açıdan süreci hakkında bilgi vermek ve kurumun yönetim yapısı, öğrenci sayısı, eğitim-öğretim çalışmaları ile ilgili bilgiler aktarmaktır. Öğretmen okulları, Türk Devleti’ne Osmanlı İmparatorluğu’ndan mirastır. Osmanlı İmparatorluğu’nda ilköğretim ve ortaöğretim kademeleri için öğretmenleri yetiştirmiş olan öğretmen okulları bulunsa da müzik alanında bu dönem öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumu bulunmamaktadır. Cumhuriyet’in ilan edilmesinin ardından ilk kez müzik öğretmeni yetiştirmek adına Mûsikî Muallim Mektebi ismiyle bir eğitim kurumu faaliyetlerine başlamıştır. Bu kurum, 1934 senesinde Milli Mûsikî ve Temsil Akademisi’nin bir şubesi ve 1937’de Gazi Terbiye Enstitüsü’nün bir kısmı olarak çalışmalarına devam etmiştir. Çalışma; yönetmeliklerin, devlet istatistiklerinin ve telif eserlerinin verdiği bilgiler bağlamında hazırlanmış, yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine yer verilmiştir.

Makaleye atf için

Dereli, R., (2022). Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde Türk müziğinin eğitimi adına öğretmen yetiştirme kurumu: Mûsikî Muallim Mektebi. *Türk Müziği*, 2(1), 13-20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10706674>

Giriş

Bir ulusun sahip olduğu en mühim ayırt edici öğelerden birisi müziktir. Bir ulusu ulus yapan hisler, hüznler, sevinçler, korkular, o ulusun müziğiyle ortaya konmaktadır. Türk Müzik Tarihi boyunca müzik eğitimi için destek olan pek çok kurum, buldukları dönem itibarı ile tarih sahnesinde yerini almıştır. Dârülelhana, Mızıka-ı Hümâyûn, Mevlevîhane, Enderun, Mehterhane buldukları dönemler içerisinde topluma önemli hizmet vermiş kurumlardır. Bu kurumların yanı sıra pek çok Türk müzik cemiyeti kapsamı içerisinde ön plana çıkan sanat evleri, camiler, sivil toplum örgütleri ile pek çok tarikat dergâhları birer “eğitim kurumu” sıfatıyla Türk müziğinin nesilden nesile ulaştırılarak bugüne ulaşmasında mühim bir görevi yerine getirmiştir (Çini Şimşek, 2018, s. 242).

Osmanlı İmparatorluğu dönemi içerisinde müzik; Türk Halk Müziği ile Türk Müziği olarak genel manada ikiye ayrılmaktadır. Klasik Türk Müziği ise beş farklı gruba ayrılmış ve aşağıdaki şekilde kategorize edilmiştir:

Piyasa Mûsikîsi, Fasıl Mûsikîsi, Mehter Mûsikîsi, Tekke Mûsikîsi ve Cami Mûsikîsi.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Batı müziğini halk geneline yayma gayretleri XX yüzyıla girilmesiyle beraber yoğunlaşmıştır. Bu dönem içerisinde yaygın bir şekilde Türk müziği ile ilgili eğitimler veren Şark Mûsikîsi Cemiyeti, Gülşen-i Mûsikî, Dârü’t-Talim-i Mûsikî, Dârü’l Feyz-i Mûsikî, Dârü’l-Mûsikî-i Osmanî cemiyetleri gibi sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Cumhuriyet’in ilan edildiği dönemde kurulmuş olan Dârülelhan (Altınköprü, 2004, s. 27),

¹ Sorumlu Yazar: Müzik Öğretmeni, Ulus İmam Hatip Ortaokulu, Ankara, Türkiye. E-mail: recep_dereli@hotmail.com ORCID: 0000-0003-0564-9004

gerçekleştirmiş olduğu eğitim-öğretim etkinliklerinin yanı sıra, Türk Müziği'nin nesilden nesile aktarılması misyonunu yerine getirebilmek adına mühim yayım ve derleme çalışmalarında bulunmuştur (Kolukırcık, 2014, s. 481).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan bugüne kadar çok sesli müzik alanıyla alakalı yaklaşık olarak bir asırlık bir süreç geride kalmıştır. Çok sesli müzik kültürü, Türk kültür hayatında Batılılaşma hareketleri bağlamında gelmiştir. İlk başta ordunun çağdaşlaşmasıyla başlayan bu Batılılaşma hareketleri, Tanzimat Fermanıyla devam etmiş ve Batılılaşma gayretlerinin o dönem içerisindeki kültür hayatına getirmiş olduğu yeniliklerin en mühimi çok sesli müzik alanında gerçekleşmiştir (Çakar, 2015, s. 4).

Padişah II. Mahmut dönemi içerisinde tesiri fazlasıyla hissedilen Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmış olması faaliyeti müziği de etkilemiş, bu sayede Mehterhane lağvedilerek bu kurum yerine 23.11.1831 tarihinde Batılı stilde bir koro olarak kabul edilebilecek olan Mızıkai-Hümayun (Saray Müzik Okulu) kurulmuştur (Usta, 2010, s. 109). Mızıkai-Hümayun, Türk devletleri içerisinde çok sesli müzik alanında yapılmış olan "ilk okullaşma" etkinliği olmuştur (Çakar, 2015, s. 12).

Bununla birlikte 1914 senesinde İstanbul'da, Türk müziği konusundaki çalışmalarına oldukça geniş bir biçimde yer veren "Darül-bedayi" açılmıştır. Lakin I. Dünya Savaşı'nın şartları nedeniyle iki sene sonra kapatılmıştır. Kapatılmış olmasından sonra yalnızca klasik Türk müziğinin geçmişini kayıt edebilmek adına bir Mûsikî Encümeni kurulmuş, ancak bu encümen de konuya yetkinliği yetersiz olduğu için çalışmamıştır. Bu encümen, kuruluş aşamasında hazırlanmış olan talimatnameyle oluşturulan Darülelhan'a da temel oluşturmuştur (Paçacı, 2002, s. 13).

Rüştiye mekteplerinde eğitim vermesi adına öğretmen yetiştirmek için 1848 tarihinde İstanbul'da erkek öğretmen okulu olan "Dârümuallimîn" kurulmuştur. Bu eğitim kurumu, "Türkiye tarihi içerisindeki ilk öğretmen okulu" olarak bilinmektedir. Sonraki senelerde Dârümuallimîn'in diğer öğretim kademeleri için de öğretmen yetiştiren bölümleri olarak bilinen "âli" ve "sıbyan" şubeleri açılmıştır. 1870 yılındaysa kız okullarına öğretmen yetiştirmek adına İstanbul'da "Dârümuallimât" açılmıştır. İstanbul'da açılmış olan öğretmen okullarının ardından taşrada da öğretmen okullarının açıldığı bilinmektedir. Bilhassa 1880'li senelerden başlayarak dârümuallimînler, 1910'lu senelerinden ardından ise dârümuallimâtlar taşrada yaygınlaşmıştır (Ünal ve Birbudak, 2013; Öztürk, 1998). Ancak bu eğitim kurumlarında müzik öğretmeni yetiştirmek adına farklı bir programa yer verilmemiştir (Özden, 2013: 85).

Cumhuriyet dönemindeyse müzik öğretmeni yetiştirebilmek adına 1924 senesinde Ankara'da "Mûsikî Muallim Mektebi" ismiyle bir kurum açılmıştır (Maarif Vekilliği, 1944, s. 106). Bu kurum, Türkiye eğitim tarihi içerisinde hususi olarak müzik öğretmeni yetiştirmek adına açılmış olan ilk okul olmuştur (Özden, 2013, s. 85).

Mûsikî Muallim Mektebi

Mûsikî Muallim Mektebi, 1924 senesinin Kasım ayında Ankara'nın Cebeci semtinde yer alan bir evde on iki öğrenciyle öğretime başlamıştır (Maarif Vekilliği, 1944, s. 106; Altunya, 2006, s. 613; Öztürk, 1998, s. 180). Kurum, orta ve lise mektepleriyle muallim mekteplerine Batı müziğinde eğitim verebilecek müzik öğretmeni yetiştirebilmeyi amaçlayarak kurulmuştur (Özden, 2013, s. 85).

Mûsikî Muallim Mektebi, ücretsiz ve yatılı bir eğitim kurumu olarak eğitim-öğretim çalışmalarını devam ettirmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3; Resmi Gazete, 4 Temmuz 1934, s. 4091). Öğrencilerin haricen herhangi bir meslekle uğraşıyor olması, okul dışında verilen konserlere katılması yasaklanmıştır (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 4; Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408). Yatılı olan öğretmen okullarında öğrencilerin farklı işlerle uğraşmasının yasaklanması hususunda başka örnekler de rastlanmaktadır. Bunlara en güzel örneklerden bir tanesi Yüksek Muallim Mektebi'nde uygulanan yasaklardır. Bu tarz bir kuralın konulmuş olması, öğretmen adaylarının yalnızca kendi işlerine yoğunlaşmaları istenmesinden kaynaklanmaktadır (Becerikli, 2019, s. 159-192).

Eğitim kurumunun müdürlüğünü Osman Zeki Üngör yapmış, eğitim kadrosu ise Riyaset-i Cumhuriyet Filarmonik Orkestrasının üyelerinden oluşturulmuştur (Altunya, 2006, s. 613; Öztürk, 1998, s. 180). Kurum, 1934 senesine kadar öğretmen okulu olarak eğitim-öğretim etkinliklerine devam etmiş, bu seneden sonraysa mühim bir değişiklik gerçekleşerek "Millî Mûsikî ve Temsil Akademisinin Teşkilat Kanunu" ismiyle bir yasa yayımlanmıştır. Yasa, Türkiye'de müzik eğitimi için bir akademinin kurulmasına katkıda bulunmuştur. Ankara'da kurulması planlanan akademinin amaçları; "Ülkede ilmî esaslar içerisinde millî mûsikîyi işleyebilmek, yükseltebilmek ve yayabilmek, sahne temsillerinin her şubesinde ehliyetli unsurları yetiştirebilmek, mûsikî muallimleri yetiştirebilmek" olarak belirlenmiştir.

Bu amaçlara göre Akademi; Riyaset-i Cumhuriyet Filarmonik Orkestrası, Mûsikî Muallim Mektebi ve Temsil Şubesi'nden meydana gelecek şekilde yapılandırılmıştır. Mûsikî Muallim Mektebinden mezun olanların yetenekleri doğrultusunda Riyaset-i Cumhuriyet Orkestrası'na ya da Temsil Şubesi'ne aktarılması veya ortaöğretim müzik öğretmenliğine atanabilmelerine karar verilmiştir (Resmi Gazete, 1931, Kânunsani 31, s. 209-221; 4 Temmuz 1934, s. 4091; Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3-24). 1937-1938 eğitim-öğretim sezonundaysa okulun öğretmen yetiştirilen bölümü Gazi Terbiye Enstitüsüne eklenerek müzik öğretmeni yetiştiren bir kısma dönüştürülmüştür (Altunya, 2006, s. 145).

Cumhuriyet dönemi içerisinde, alan öğretmenlerinin yetiştirilmesi adına müzik eğitimi vermiş olan ilk kurum, Mûsikî Muallim Mektebi'dir. Kurum, yapısı gereği konservatuardan farklı bir kurumsal temele oturtulmuştur. Ancak mektep; öğrencilerin modern mûsikî ile alakalı dersler aldığı, meslekleri adına gerekli olan kuramsal bilgilerin yanında pedagoji bilgileri de almış olduğu eğitim kurumudur. Bir diğer ifadeyle, kanun, ud gibi enstrümanlarla bunlara ilişkin kuramsal bilgiler, müfredat içerisine alınmamıştır (Altunköprü, 2004, s. 27). Mûsikî Muallim Mektebi'nin amacı, 1925 tarihli yönetmeliği ile "tüm ortaokul, lise ve öğretmen okulları için Mûsikî öğretmeni yetiştirmek" olarak belirlenmiştir (Kavcar, 1983, s. 520).

Kurumun açılmasından sonra müdürlüğüne Riyaset-i Filarmoni Orkestrası'nın şefliğini yapan Osman Zeki Bey getirilmiş, orkestra üyelerinden bir kısmı da öğretmen olarak bu kuruma atanmışlardır. Kurum, bilhassa 1925 senesinden sonra her geçen yıl gelişim göstermiş, eğitim-öğretim kadrosu ile program yönünden güçlenmiştir. Avrupa'da eğitim alarak Türkiye'ye dönmüş olan Ahmet Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Ekrem Zeki Ün gibi genç müzisyenler de bu kurumda öğretmen olmuşlar ve Batı'da öğrenmiş oldukları yenilikleri burada uygulamışlardır. Nasıl ki Darülelhan İstanbul'da müzikal hayatın temelini oluşturmuşsa, Mûsikî Muallim Mektebi de Ankara'da benzer bir işlevi yerine getirmiştir (Şahin ve Duman, 2008, s. 264).

Mûsikî Muallim Mektebi'nin ilk öğrencileri Erkek Muallim Mektebi'nden seçilen altı kişiden meydana gelmiştir. Aynı eğitim-öğretim senesinin bitimine doğru İstanbul Balmumcu'daki Öksüz Yurdu'ndan altı öğrenci de mektebe dâhil edilmiş ve öğrenci sayısı on ikiye çıkartılmıştır. 1925-1926 eğitim-öğretim senesinde mektebin tesisat düzeni neredeyse tamamlanmış olduğundan, Öksüz Yurdu'ndan getirilmiş olan yeni öğrenciler ile mektepteki öğrenci sayısı kırk olmuştur. 1927-1928 eğitim-öğretim senesinden başlayarak Mûsikî Muallim Mektebi'ne yatılı şekilde öğrenciler kabul edilmeye başlanmış, bu sayede aynı eğitim-öğretim senesinde mektepteki öğrencilerin sayısı yirmi dördü kız olmak üzere toplam yetmiş bir olmuştur. İlerleyen senelerde bu sayı sürekli olarak yükselmiş ve 1935-1936 eğitim-öğretim senesinde öğrenci sayısı; altmış yedisi kız olacak şekilde toplam yüz kırk dokuzaya ulaşmıştır (Çakar, 2015, s. 15).

Yasal Düzenlemeler

Okulun tarihi süreci incelendiğinde (1924-1937), yönetsel yapısını tertip eden bir yasa ve iki tane de talimatnamenin yayımlandığı görülmektedir. Bu talimatnamelerde ifade edilmeyen konuların da öğretmen okulları nizamnameleriyle tertip edileceği ayrıca belirtilmiştir. Okulla alakalı ilk düzenlemeler, 1925 senesinde yayımlanmış olan talimatnameyle gerçekleştirilmiştir. Mûsikî Muallim Mektebi Talimatnamesi ismiyle yürürlüğe girmiş olan bu talimatname on sekiz maddeden meydana gelmiştir. Bir diğer mühim talimatname ise 1931 senesinde yayımlanmıştır. Mûsikî Muallim Mektebi Talimatnamesi ismiyle yürürlüğe girmiş olan talimatname on iki madde ve bir geçici maddeden oluşturulmuştur. 1928 ve 1932 senelerindeyse yürürlükte olan talimatnamelerde küçük değişiklikler gerçekleştirilmiş, ancak genel yapısı değiştirilmemiştir. 1934 senesinde ise yirmi iki maddeden oluşturulmuş olan Milli Mûsikî ve Temsil Akademisinin Teşkilat Kanunu yürürlüğe girmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3-24; Resmi Gazete, 28 Teşrinisani 1928, s. 6134; Resmi Gazete, 31 Kânunusani 1931, s. 209-221, Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 407-408, Resmi Gazete, 27 Teşrinisani, 1932, s. 2260, Resmi Gazete, 4 Temmuz 1934, s. 4090-4091).

Mûsikî Muallim Mektebi'nin ilk talimnamesinde kurumun; "orta ve lise mektepleriyle muallim mekteplerine müzik öğretmeni yetiştirmek adına kurulduğu" ifade edilmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3). 1931 senesindeyse bu durumda bir değişikliğe gidilerek okulun "muallim mektepleri için müzik öğretmeni yetiştirmek adına açılmış olduğu" ifadesi talimatnameden çıkartılmıştır (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 407). 1934 senesinde kurulan Milli Mûsikî ve Temsil Akademisi'nin gayelerinden bir tanesi de "mûsikî muallimi yetiştirmek" olarak belirlenmiştir. Bu gaye

doğrultusunda Mûsikî Muallim Mektebi, akademinin himayesine eklenmiştir. Bu sayede okul, müstakil yapıda öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumu olma statüsünden çıkmış, başka bir kurumun teşkilat yapısı altında öğretmen yetiştirmekte olan bir şubeye dönüşmüştür (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3-24).

Kabul ve Kayıt Koşulları

1925 senesinde Mûsikî Muallim Mektebi'nde eğitim almak isteyenlerde aranan koşullar; Türk olmak, on üç yaşından küçük ve on yedi yaşından büyük olmamak, ilkokul seviyesinden mezun olmak ve müziğe yetenekli olduğunu yapılacak olan sınav ve muayene ile kanıtlamak, bedensel ve ruhsal olarak güçlü ve sağlam olmak şeklinde belirlenmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 4).

1931 senesinde giriş koşullarında bazı değişikliklere gidilmiştir. Yaş konusundaki sınırlılık on iki ile on dört olarak değiştirilmiş, adayların seslerinin güzel olmasının gerekliliği ve ilkokuldan iyi dereceyle mezun olmasının zarurieti yeni koşullar olarak eklenmiştir. Sağlıklı olma şartındaysa herhangi bir değişikliğe gidilmemiş, ayrıca ilk yönetmelikte açık bir biçimde üstünde durulmamış olan “öğrencilerin sınavla alınması hususu”, 1931 senesinde daha net bir biçimde açıklanmış ve sınava girmiş olan öğrencilerden muvaffak olanlardan, belirlenmiş olan kontenjandan çok olmaları durumunda, içlerinden okulda öğretimi gerçekleştiren enstrümanlardan kullanabilenlerin seçildiği ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408).

Eğitimin Süresi

Okul, ilk açıldığı zaman eğitim süresini dört yıl olarak belirlemiştir. Bu sürenin ilk üç yılında öğretim, son yılındaysa staja gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında okulun hazırlık sınıfı olarak kabul edilen “ihzari kısmı” da bulunmaktadır. Okula başlayan öğrenciler ihzari sınıflarına “aday” olarak kaydedilmiştir. Bu sınıfta okuyup muvaffak olanlar birinci sınıfa girmek için hak kazanmışlardır. Hazırlık sınıfında başarılı olamayan öğrenciler olduğunda diğer öğretmen okullarına nakledilmeleri yönünde kararlar alınmıştır (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3-5). 1931 senesinde hazırlanan talimatnamedeyse okuldaki eğitim süresinde değişikliğe gidilmiş ve eğitim-öğretim iki devreli olacak şekilde yapılmıştır. Bu sayede okulun ilk üç senesi orta, son üç senesiye meslek bölümü şeklinde planlanmıştır. Ancak bu değişikliklerden evvelki kurallara göre okumuş olan öğrencilerin etkide kalmaması adına yeni sistemin uygulanmasından muaf tutulması karara bağlanmıştır (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408).

Eğitim-Öğretim Etkinlikleri

1925 senesinde yayımlanmış olan talimatnameye göre okulda verilmesi planlanan dersler; Mûsikî kuramları, kompozisyon, armoni, mûsikî tarihi, kontrpuan, vokal, mûsikî kıraati, bediiyat, edebiyat, Türkçe, Türkiye medeniyet tarihi, umumi medeniyet tarihi, ruhiyat, Türkiye coğrafyası, usul-i tedris, fenn-i terbiye, tabiat tetkiki, Fransızca, kimya, tatbiki hikmet, hendese, ilmi ve tatbiki hesap, vataniyat, tatbiki ve umumi hıfzıssıhha, terbiye-i bedeniye, mesleki ahlak şeklinde sıralanmıştır (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 4-5).

Her öğrenci viyolonsel, flüt, piyano, keman gibi enstrümanlardan bir tanesini çalma mecburiyetinde olmuştur. Öğrencilerin kullanacakları kitaplar ile küçük müzik aletleri ve diğer ders araç-gereçleri ücretsiz şekilde dağıtılmıştır. Öğrencilere verilmiş olan enstrümanlar ilk senenin sonunda kendilerine zimmetlenmiş ve demirbaş listelerinden düşürülmüştür. Üçüncü sınıfın bitimine kadar enstrümanın onarımını okullar yaparken, bu seneden sonra sorumluluklar öğrencilere bırakılmıştır. Enstrümanların kaybedilmesi durumunda ise yenisinin öğrencilerin harçlıklarından almaları zorunluluğu getirilmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 4; Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408). Talimatnameye 1931 senesinde “Mûsikî Muallim Mektebi'nde salon orkestrasına yönelik sazlar öğretilir” biçiminde bir madde dâhil edilmiştir. Bu maddeye göre her öğrencinin kemani zorunlu olarak öğrenmesi istenirken, keman dışında öğrencilerinin yeteneklerine göre ikinci bir enstrümanı da öğrenebilecekleri ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408).

Staj

Eğitimin son senesi, “staj” dönemi olarak planlanmıştır. “Tatbikat dönemi” olarak da isimlendirilen bu aşamada öğrencilere “muallim muavini” unvanı verilmiştir. Muallim muavinleri kendi okullarının kadrolarına eklenerek 10 lira maaş ile stajyerlik yapmışlardır. Staj dönemi içerisinde muallim muavini, okuldaki alt kademe sınıflarda derslere girmiş

ve staj uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir. Bu sayede öğretmen adaylarının tecrübe edinmelerine imkân tanınmıştır. Bunun yanında, öğretmen adaylarının meslekleriyle alakalı öğretmenlerinin eşliğinde Bakanlıkça uygun görülen diğer ilkokullarda da uygulamalar yapmaları uygun görülmüştür. Öğrencilere kendi okullarının ilk sınıflarında staj yapma imkânı sunulmasının altında yatan nedense Cumhuriyet'in ilk senelerinde Ankara'da yeteri kadar müzikal altyapısı olan ilkokulun bulunmayışı olabilir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 6). Sonuçta ileriki senelerde bu kuralda bazı değişikliklere gidilerek staja başlayacak son sınıf öğrencilerinin merkezde bulunan eğitim kurumlarına yönlendirilmesi uygun görülmüştür (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408).

Öğrenciler, "tatbikat" yılının bitiminde gerçekleştirilen sınavda muvaffak olmaları durumunda "mûsikî muallimlik şahadetnamesi" alma hakkına sahip olmuşlardır. Muvaffak olamayanların bir yıl daha "muallim muavini" sıfatı ile okulda kalarak staj görmelerine izin verilmiştir. Şayet muvaffak olamama durumu yinelenirse stajın bitiminde en azından ilkokullarda müzik öğretmenliği yapabilmeleri için öğrencilere "ilkokul mûsikî muallimliği ehliyetnamesi" verilmiştir. Öğrenciler muvaffak olurlarsa da yaşları yirmiye gelmedikleri sürece diplomalarını alabilmelerine izin verilmemiştir. Bu sebeple, yaşları küçük olan öğrencilerin "tatbikat sınavları"na girmeyerek okulda alıştırılarda bulunmayı sürdürmeleri daha uygun görülmüştür (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341: 6-7).

Öğrenci Sayıları

Mûsikî Muallim Mektebi, ücretsiz ve yatılı bir eğitim kurumu olarak eğitim-öğretim çalışmalarına devam etmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3; Resmi Gazete, 4 Temmuz 1934, s. 4091). Kurum, 1934 senesinde Milli Mûsikî ve Temsil Akademisi'nin himayesine girmesinin ardından yalnızca yatılı öğrenci almamış, gündüzlü öğrencilere de kapılarını açmıştır (Resmi Gazete, 4 Temmuz 1934, s. 4091).

Eğitim kurumunun ilk öğrencileri, Ankara Erkek İlköğretmen Okulu'ndan seçilmiş olan altı kişi olmuştur. Kısa bir müddet sonra bu kişilere İstanbul Balmumcu Darüleytam'ından seçilmiş olan altı öğrenci daha ilave edilerek öğrenci sayısı on ikiye çıkartılmıştır. Ancak öğrencilerin, eğitim kurumunun öğretim düzeyine uygun şekilde seçilmedikleri şeklinde eleştirilerle karşılaşmış ve bunun neticesinde bahse konu öğrencilerden beş tanesinin kaydı okuldan alınmıştır (Altunya, 2006, s. 615). Bunun ardından bu tür negatif bir durumla karşı karşıya kalınmaması adına eğitim kurumuna gönderilmesi düşünülen öğrencilerin seçim sürecine ilişkin bir genelge yayımlanmıştır (Maarif Vekâleti, 1926, s. 6-7). Genelge kapsamında, Mûsikî Muallim Mektebine eğitim kurumlarından gönderilmesi düşünülen öğrencilerin özellikleri ile ilgili bir talimat yer almaktadır. Öğrencilerin nezaket ve zekâ yönlerinden eğitim aldıkları kurumların en önde gelenleri olması, müzik alanında yetenekli olması, problemleri bir yapıda olmaması, seslerinin güzel olması hususlarında ikazlarda bulunulmuş ve bilhassa daha evvel gönderilen darüleytam öğrencilerine benzememesi, böyle bir durumla karşılaşıldığında gönderen eğitim kurumunun sorumlu olacağı bilgisine yer verilmiştir (Maarif Vekâleti, 1926, s. 6-7).

Yönetim ve Öğretim Kadrosu

1925 senesindeki talimatnamede eğitim kurumunun yönetim ve öğretim kadrosu; bir müdür, bir müdür yardımcısı, bir dâhiliye müdürü, eğitim-öğretim sürecini yeter seviyede devam ettirebilecek kadrolu ve yarı zamanlı öğretmenlerden meydana gelecek şekilde planlanmıştır. Kurum müdürünün muhakkak Batı müziğini biliyor olması ve bunu da almış olduğu diploma ile kanıtlaması istenmiştir. Kurum müdürüne Maarif Vekâleti tarafından; müdür yardımcısını, dâhiliye müdürünü ve öğretmenlerini seçebilme imkânı tanınmış, bu seçimi yaptığında da durumu Maarif Vekâleti'ne bildirerek onların kabulü ile gerçekleşmesine izin verilmiştir. Bunun yanında eğitim kurumunda bir hesap ve yazı kâtabi, depo ve ambar memuru ve yeter sayıda hademe ile memurun istihdam edileceği açıklanmıştır (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 3). 1931 senesinde yayımlanan talimatnameyle kurumun yönetim yapısında değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik, süreç içerisinde kurumun geliştiğinin kanıtı olarak kabul edilmiştir.

Kurumdaki müdür yardımcısı sayısı, birisi başmüdür yardımcısı olacak şekilde, iki olarak belirlenmiş, buna ek olarak kütüphane ve ders aletleri memurluğu kadrosu açılmıştır (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 407). 1934 senesinde ise kurum, Milli Mûsikî ve Temsil Akademisi Teşkilatı'nın içine eklendiği için yönetim kadrosu Akademi'nin yönetim kadrosu olarak değişmiştir. Akademi'yi idare eden müdür ve yardımcılarıyla yönetim işlerini yürütmekte olan memurlar, Mûsikî Muallim Mektebi'nin de idarecileri olmuşlardır. Sadece Mûsikî Muallim Mektebi, Akademi'nin bir şubesi

olduğu için bu şubenin başına bir şef getirilmiştir. Şube şefi, müdür başkanlığında toplanan ve Akademi'nin eğitim-öğretimle yönetim çalışmalarının konuşulduğu "Akademi Meclisi"nin bir üyesi olmuştur (Resmi Gazete, 4 Temmuz 1934, s. 4090-4091). Kurumun ilk müdürlüğünü Osman Zeki (Üngör) yaparken, ilk öğretmenler ise Riyaset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası'nın üyelerinden belirlenmiştir (Öztürk, 1998, s. 180; Altunya, 2006, 2006, s. 613; Maarif Vekilliği, 1944, s. 106).

Mezun Olma Koşulları

Kurumdan mezun olabilmek adına öğrencilerin belirli koşulları yerine getirmelerine ehemmiyet gösterilmiştir. Kurumun ilk talimatnamesinde öğrencilerin derslerinde başarılı olmaları sonucu bir üst sınıfa geçmeleri ve tatbikat sınıfında da muvaffak olmaları, aksi durumda bir üst sınıfa geçememiş olanların diğer öğretmen okullarına nakillerinin gerçekleştirileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir (Mûsikî Muallim Mektebi, 1341, s. 6-7). 1931 senesinde, kurumun eğitim süresinin iki devreli olacak şekilde toplam altı yıl olarak planlanmasından sonra, önceki talimatnamenin alakalı bölümünde değişikliğe gidilmiştir. Bahse konu talimatnameye göre ilk sınıftaki öğrencilerin sınıflarında kalmaları durumunda daha önceki talimatnamedeki uygulamanın sürdürülmesi; ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflardaysa iki yıl üst üste sınıfta kalan öğrencilerin durumlarının Muallimler Meclisi tarafından incelenmesine karar verilmiştir. Meclisin ise öğrencilerin ihraç edilmesi ya da başka bir muallim mektebine nakledilmesi adına Maarif Vekâleti'nden talepte bulunması kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408).

Kurumun eğitim-öğretim süreci iki devreli olacak şekilde planlanınca daha evvelki senelerde son sınıf olan dördüncü sınıf öğrencileri, 1931 yılından itibaren "ara sınıf" olmuşlardır. Dördüncü sınıfı bitirmiş olan öğrencilerin Türkçe ile yabancı dil dışında genel dersler ile birlikte mûsikî kuramları dersine ilişkin mezuniyet imtihanını başarı ile vermeleri gerekmiştir. Türkçe ve yabancı dille "mesleki bilgi" ve "mûsikî ihtisas" derslerine ilişkin imtihanların altıncı sınıfın bitiminde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Her ders yılı bitimindeyse öğrenci, mûsikî derslerinden imtihana sokulmuştur. Dördüncü ve altıncı sınıfların dışında diğer sınıflardaki öğrencilere, öğretmenler tarafından yapılan yılda iki defa yazılı yoklamalardan ve dönem içerisinde yapılan sözlü imtihanlardan muvaffak olarak üst sınıflara geçme imkânı sunulmuştur (Resmi Gazete, 8 Nisan 1931, s. 408; Resmi Gazete, 31 Kânunusani 1931, s. 216-217).

1934 senesinde eğitim-öğretim süreci içerisinde müziğe yeteneği olmadığı tespit edilen öğrencilerin genel ders durumlarının iyi olması halindeyse diğer ortaokulların, liselerin ya da öğretmen okullarının eşdeğer olan sınıflarına parasız ve yatılı olarak nakledilmelerine izin verilmiştir. Buna karşın, genel ders durumları zayıf olan öğrencilerin ise okumakta oldukları sınıfa kadar görmüş oldukları dersleri ifade eden bir evrak verilerek kurumla olan ilişkilerinin sona erdirilmesi kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete, 4 Temmuz 1934, s. 4091).

Sonuç

Türk Müziği; Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında ve Cumhuriyet döneminin başlangıç zamanlarında devletin uygulamaya koymak adına gayret gösterdiği reformlar sonucu değişime uğrayan hayat tarzının tesirinde kalmış, bu değişimlere kimi taraflarıyla uyum, kimi taraflarıyla ise direnç göstererek zamanla ilerlemesini sürdürebilmiştir. Türk müzik kültürünün bütün dünyaya tanıtılması, bu kültürün gelişmiş ülkeler düzeyine yükseltilmesi için müziğin her alanında yeniliğe dair çalışmalar yapılmaya başlayan kadrolar düşündüğü geleneksel müzik yapısı içerisinde de yenilenmeye gitme kararı verilmiş ve bu yenileme yapılırken de Batı, model alınmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet döneminde Türkiye'de kültürel ve toplumsal alanlarda yaşanmış olan değişikliklerin en mühimlerinden bir tanesi de müzik eğitimi hususunda yaşanmıştır.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından geçen ilk yirmi sene boyunca hem devlet tarafından görevlendirilmiş olan bürokratlar hem de müzik inkılâbını gerçekleştirmek adına kararlı olan yerli ve yabancı sanatçı uzmanlar, çalışmaları ile tiyatro, konservatuar, orkestra ve opera gibi sanat kurumları ve çeşitlerini sıfırdan ortaya çıkartmışlardır. Cumhuriyet dönemi içerisinde bugünün müzik eğitim yaklaşımının temelleri atılmış ve bu dönemi takip eden süreç içerisinde de atılmış olan temellerin üstünde yükselmiştir. Müzik eğitimine dair girişimler, bu alanda bilimsel noksanlıkların ortadan kaldırılmasının ardından gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak müzik eğitimi vermesi düşünülen bireylerin eğitilmesine önem verilmiş, pek çok öğrenci ülke dışına gönderilmiş ve bu bireylerin Cumhuriyet'in ilanıyla

beraber yapılanmaya başlayan kurumlarda görev almaları sağlanmıştır. Bu şekilde yetiştirilen kuşakların “amaçlı” bir müzik eğitimi almalarına çalışılmıştır.

1924 senesinde Ankara’da açılmış olan Mûsikî Muallim Mektebi, 1925 talimatnamesiyle dört senelik eğitimler vermiş, senelerce gerek ortaokullarda Batı mûsikîsi öğretmesi için öğretmenler, gerekse orkestralara sanatçılar yetiştirmede öncü olmuştur. Maarif Vekilliği Milli Mûsikî ve Temsil Akademisi yasa tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 25 Haziran 1934 günü 2541 sayı ile kabul edilmiştir. Devlet Konservatuarının kurulması adına Alman besteci Paul Hindemith uzman olarak çağırılmış, Hindemith tarafından yapılan öneri ile 1924 senesinde kurulan Mûsikî Muallim Mektebi, 1936 senesinde Ankara Devlet Konservatuarı’na dönüşmüştür. Konservatuarda ilk dersler, 1 Kasım 1936 tarihi itibarıyla başlamıştır.

Kaynakça

- Altınköprü H. (2004). *Cumhuriyet Döneminde Türk Müziğinde Çağdaşlaşma Çalışmaları Ve Hasan Ferid Alnar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimler TSM Ana Bilim Dalı.
- Altunya, N. (2006). *Gazi Eğitim Enstitüsü Gazi Orta Öğretmen Okulu Ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
- Becerikli, S. (2019). *Öğretmen Yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çakar, D. (2015). “Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı (Cebeci’den Beşevler’e)”. *Sabne ve Müzik*, (1), 9-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/smead/issue/11324/135346>
- Çini Şimşek, D. (2018). “Müzik inkılabında bir uygulama; Musiki Muallim Mektebi’nden Ankara Devlet Konservatuarı’na”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 82, 241-251. DOI : [10.16992/ASOS.14309](https://doi.org/10.16992/ASOS.14309).
- Kavcar Cahit, (1983), “Güzel Sanatlar Eğitimi”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kolukırcık, K. (2016). “Osmanlı Devleti’nde ilk resmî konservatuar olan Dârülelhanda derleme ve yayım faaliyetleri”. *Seçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 479-798. DOI: 10.21563/sutad.187106
- Maarif Vekâleti. (1926). *Tebliğler Mecmuası*, 7, 1926, Ağustos 15.
- Maarif Vekilliği. (1944). *Türkiye Cumhuriyeti maarifi 1923-1943*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Mûsikî Muallim Mektebi Talimatnâmesi* İstanbul: Vatan Matbaası, 1341.
- Mûsikî Muallim Mektebi Talimatnamesi*, 8 Nisan 1931, Resmi Gazete, s. 407-408.
- Milli Mûsikî ve Temsil Akademisinin Teşkilât Kanunu*, **Resmi Gazete**, 4 Temmuz 1934, s. 4090-4091.
- Özden, E. (2013). *Osmanlı Maârifinde Mûsikî*. Yayınlanmış doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, C. (1998). *Dünden Bugüne Türkiye’de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Paçacı, G. (2002). “Osmanlı’nın mûsikî tâliminden Cumhuriyet’in müzik terbiyesine”. *Toplumsal Tarih Dergisi*, XVI, 10-19. *Resmi Gazete*. (1928, Teşrinisani 28). Kararnameler.
- Resmi Gazete*. (1931, Kânunusani 31). Muallim mektepleri talimatnamesi.
- Resmi Gazete*. (1931, Nisan 8). Musiki Muallim mektebi talimatnamesi.
- Resmi Gazete*. (1932, Teşrinisani 27). Kararnameler.
- Resmi Gazete*. (1934, Temmuz 4). Milli musiki ve temsil akademisinin teşkilât kanunu.
- Şahin M. ve Duman R. (2008). “Cumhuriyetin yapılanma sürecinde müzik eğitimi”, *ÇTTAD*, VII: 16-17.
- Usta, N. (2011). “Erken Cumhuriyet dönemi’nde Türkiye’de müziğin dönüşümü”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(4), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiletisim/issue/5863/77603>
- Ünal, U. ve Birbudak, T. S. (2013). *İstanbul Dârulmuallimîni (1848-1924)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Teacher training institution for the education of Turkish music in the early years of the Republic: Music Teachers' School (Mûsikî Muallim Mektebi)

Abstract

The aim of the study is to give information about the historical process of the "Music Teachers' School", which was opened in 1924 and is known as a teacher school and trains music teachers, and to convey information about the administrative structure of the institution, the number of students, and educational activities. Teacher schools are a legacy to the Turkish State from the Ottoman Empire. Although there are teacher schools that trained teachers for primary and secondary education levels in the Ottoman Empire, there is no educational institution that trains teachers in the field of music in this period. After the proclamation of the Republic, an educational institution named Music Teacher Mektebi started its activities for the first time in order to train music teachers. This institution continued its activities as a branch of the National Music and Representation Academy in 1934 and as a part of the Gazi Education Institute in 1937. In the study, document analysis, one of the qualitative research methods, was prepared in the context of the information provided by regulations, government statistics and copyrighted works.

Keywords: Music Teachers' School (Mûsikî Muallim Mektebi), Music teacher, Teacher Training